

Волошин Б. В.,

курсант

Навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців для
підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Мітусова К. С.,

викладач кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Одним із найважливіших понять цивільного законодавства будь-якої країни світу є «право власності» – класичний цивільно-правовий інститут, що має багатовікову історію. Власність існувала і існуватиме завжди, вона належить до таких понять, навколо яких постійно точаться суперечки і над якими працюють найкращі уми людства. Спроби зміни відносини власності, що склалися в суспільстві, і затвердити новий лад цих відносин стали причиною більшості соціальних перетворень, скоєних у світі за всю його історію.

Поняття власності та права власності були відомі ще римським юристам. Щоправда, вони не розрізняли ці поняття, і майже завжди, коли у джерелах римського права йдеться про власність, мають на увазі право власності, хоча його визначення римському праві не було. Поділ понять власності та права власності відбувся лише у XVI ст. у зв'язку з бурхливим розвитком товарних відносин у Європі [1].

Нині є загальноприйнята думка, що власність – категорія економічна, існуюча незалежно від волі людей, тоді як право власності – явище ідеологічне, породжене людським розумом. Правове, юридичне ставлення до власності є формою економічного відношення власності. В елементарному, побутовому розумінні право власності – це ставлення індивіда або колективу до речі, що йому належить, як до своєї, а до такої, яка не йому – як до чужої. Однак у юридичному розумінні право власності означає відносини людини до речі, оскільки предметом регулювання права є суспільні відносини, тобто відносини для людей [2].

Власність – це економічне (фактичне) ставлення, яке, на думку Е. Суханова, «по-перше, складається з ставлення особи до майна (матеріального блага, в тому числі до речі) як до свого, привласненого, яке можна безпосередньо використовувати на власний розсуд і у власних інтересах; по-друге включає також відношення між людьми з приводу привласненого майна (матеріальних благ), яке полягає в тому, що особі, яка привласнила

майно, всі інші особи повинні не перешкоджати її самостійному використанню». Водночас у науковій літературі зустрічаються й абсолютно протилежні думки щодо економічної складової власності. Так, К. Скловський вважає, що економічних відносин власності в природі не існує: «Якщо власність в економічному сенсі – як найглибше і найпотемніше базисне ставлення – і існує, то вона ніколи не є нам ні сама по собі, ні в юридичному вигляді». Ця думка не є традиційною для цивілістичної науки, а вкотре підтверджує, наскільки протилежними і суперечливими можуть бути погляди на той самий предмет у галузі наукових знань.

У юридичному розумінні власність розглядається насамперед як право власності, як право суб'єктивне, тобто правомочність конкретної особи, що визначає панування останнього над річчю. При цьому не слід вважати, «ніби різниця між економічними та юридичними категоріями здатна призвести до того, що в галузі економіки існують одні форми власності, а в галузі права – інші». Розвиток економіки та права здійснюється на наукових засадах, і розбіжності між ними неприпустимі. Суб'єктивне право існує лише у правових відносинах, а правове відношення власності є формою економічного відношення власності [2].

Під правом власності в об'єктивному сенсі розуміють юридичний інститут, тобто сукупність правових норм, значна частина яких, маючи цивільно-правову природу, входить у підгалузь речового права. Однак до інституту права власності включаються не лише цивільно-правові норми, він є комплексним, що об'єднує норми різних галузей права, у тому числі конституційного, цивільного, адміністративного, кримінального. Цей інститут охоплює сукупність норм, які встановлюють, регулюють та захищають загальні принципи належності матеріальних благ певним особам.

Права на чужі речі, каже А. Філанова, слід класифікувати залежно від того, які з повноважень – володіння, користування та (або) розпорядження – входять до їх складу. Водночас, додає він, необхідно враховувати, що весь обсяг повноважень, тобто володіння, користування та розпорядження (без обмеження повноважень розпорядження), не повинен входити до змісту права власності на щоб уникнути його ототожнення з правом власності [3].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що права на чужу річ, які є похідними від права власності, обмежені за своїм змістом і не дають уповноваженій особі (титульному власнику) можливості впливати на річ без участі власника в межах, встановлених законом або договором, тлумачаться саме як речові права на чуже майно.

Список використаних джерел:

1. Блажівська Н. Є. Речові права на чуже майно в практиці Європейського суду з прав людини: порівняльно-аналітичне право. Вип. 5, 2018. С. 107-111.
2. Майка Н., Яцишин О. Односторонній правочин, як підстава виникнення речових прав на чуже нерухоме майно. *Актуальні проблеми правознавства*. Вип. 2, 2019. С. 133-137.
3. Філанова Ю. М. Захист речових прав на чуже майно в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид наук: 12.00.03. Харків: Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого, 2020. 23 с.